

IDEJNO REŠENJE „KUĆE MASLINE“ NA MURTERU CONCEPTUAL DESIGN OF THE „OLIVE HOUSE“ IN MURTER

Marina Ikač, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – Arhitektura

Kratak sadržaj – Predmet rada bavi se istraživanjem i projektovanjem kuće koja je povezana sa lokacijom i tradicijom, stvarajući duh mesta. Rad se sastoji od istraživačkog dela i idejnog rešenja kuće na Murteru. Projekat „Kuće masline“ nastao je prema inspiraciji tradicionalne arhitekture Dalmacije.

Ključne reči: Tradicionalna arhitektura, kamen, maslinovo ulje, kontekst

Abstract – The subject of the work focuses on the research and design of a house that is connected to the location and tradition, creating a genius loci. The work consists of a research component and a conceptual design for a house in Murter. The 'Olive House' project was inspired by the traditional architecture of Dalmatia.

Keywords: Traditional architecture, stone, olive oil, context

1. UVOD

Murter je ostrvo koje ima bogato kulturno istorijsko nasleđe. Projektovanje na lokaciji poput Murtera zahteva rešenje koje zadovoljava moderne zahteve, ali poštuje i čuva autentičnost tradicionalnih vrednosti, koji su u ovoj oblasti duboko ukorenjeni. Tradicionalna arhitektura ovog prostora vekovima je građena prema vrednostima koji su uspešno opstali i savladali lokalne klimantske uslove.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja jeste odnos prema prirodi i kulturnom nasleđu. Koncept novoprojektovanog rešenja zasniva se na ponovnom povezivanju čoveka sa prirodom, kao i stvaranje duha mesta. Pored idejnog rešenja rad sadrži i istraživački deo koji se bavi analizom Murtera, njegovih prirodnih i društvenih karakteristika koji utiču na projektovano rešenje. analizu osnovnih karakteristika tradicionalne arhitekture Dalmacije.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja jeste projekat kuće na Murteru koji spaja tradicionalne elemente lokalne arhitektura sa elementima savremene arhitekture i tehnologijama. Takođe cilj jeste prikazivanje mogućnosti reinterpretacije tradicionalne arhitekture u savremenom vremenu, koje se bazira na očuvanju kulturnog nasleđa, a ujedno i doprinosi održivom razvoju lokalne zajednice.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bila dr Ivana Miškelić, red. prof.

2. MURTER

Murter je ostrvo u Jadranu, nalazi se u Šibenksom arhipelagu, severozapadno od grada Šibenika. Iako malih dimenzija, ostrvo je najveće u arhipelagu i njegova veličina iznosi 17,57 km². Ostrvo od kopna deli Murterski kanal, a mostom je ostrvo povezano sa kopnom. Na ostrvu se nalaze četiri naselja, a to su: Tisno, Jezera, Murter i Betina. Ostrvo ima bogate prirodne i društvene karakteristike koji su se razvijali dugi niz godina.

2.1. Prirodne karakteristike

Murter ima tipičan kraški teren, kao i veći deo ostrva u Dalmaciji, reljef čine vapnenačke stene sa brojnim kraškim oblicima poput kraških polja, jama, uvala. Reljef je pretežno nizijski, sa nekoliko nižih brežuljaka i plodnim dolinama, koje su pogodne za poljoprivredu. Klima na Murteru je tipična mediteranska koju karakterišu topla i suva leta i blage, kišovite zime. Tokom leta padavine su retke, obično budu kratkotrajni pljuskovi, tokom zimskom perioda kiše su često pojava, dok sneg veoma retko pada. Mediteranska klima povoljna je za poljoprivredu, odnosno za uzgoj maslina, vinograda i povrća.

2.2. Društvene karakteristike

Ostrvo Murter ima dugu i bogatu istoriju, prvi tragovi naseljavanja na Murteru potiču iz praistorije, arheološki nalazi ukazuju na postojanja neolitskih naselja. U starom veku, ostrvo je bilo naseljeno Ilirima, koji su naseljavali veći deo Dalmacije. Rimljani su osvojili Dalmaciju u 1. veku pre nove ere, nakon dugogodišnjeg sukoba sa Ilirima. Tokom rimske vladavine ostrvo je značajno ekonomski napredovalo što je dovelo do urabinazacije i razvoja infrastrukture. Rimljani su unapredili poljoprivredu na Murteru, uvodeći tehnike uzgoja masline i vinove loze. Tokom 20. veka ostrvo je doživelo ekonomski i infrastrukturni razvoj, sa posebnim akcentom na turizam.

2.3. Maslinarstvo na Murteru

Jedan od simbola Murtera jeste maslina. Obzirom na pogodne uslove za uzgoj maslina, kroz istoriju maslinarstvo ima važnu ulogu u životu stanovnika. Proizvodnja maslinovog ulja prenosila se generacijama, postala je deo kulturne i ekonomske baštine ovog područja. Proizvodnja maslinovog ulja na Murteru datira još iz rimskog doba, kada su Rimljani osvojili Murteri i unapredili uzgoj maslina i proizvodnju maslinovog ulja. U antičko doba, masline su bile važan deo ekonomije regiona, a maslinovo ulje koristilo se za hranu, kozmetiku

i u medicinske svrhe. Tokom 19. veka, kada je Murter bio pod austougraskom vladavinom, razvile su se nove tehnike i unapređeni su procesi proizvodnje maslinovog ulja što je doprinelo poboljšanju kvaliteta i količini proizvedenog ulja. Uzgoj maslina i proizvodnja maslinovog ulja značajni su za lokalnu ekonomiju. Važno je očuvati proizvodnju maslinovog ulja, kao deo tradicije jednog naroda.

3. TRADICIONALNA ARHITEKTURA DALMACIJE

Tradicionalnu, narodnu arhitekturu možemo posmatrati kao specifičan i jedinstveni odnos čoveka sa prostorom koji ga okružuje. Savremeni način života razlikuje se u odnosu na tradicionalni, obzirom na urbanizaciju veći broj ljudi živi u gradovima nego na selu, život u gradu pruža veće mogućnosti, teži ka stvaranju univerzalnosti, unapređen tehnološkim inovacijama, dok kod čoveka naglašava privid individualnosti. Tradicionalni način života zasniva se na povezivanju pojedinca sa prirodom, zajednicom i porodicom, zadržava autentičnost i stvara duh mesta, stoga je važno čuvati i negovati tradicionalnu arhitekturu.

3.1. Opšte karakteristike

Tradicionalna arhitektura Dalmacije prepoznatljiva je po materijalima, stilu i estetici koja se razvijala godinama pod raznim društvenim i prirodnim uticajima tako da zadovolji potrebe stanovništva i prilagodi prirodnom okruženju. Kao jedna od najvažnijih karakteristika dalmatinske arhitekture jeste kamen po kome je i prepoznatljiva. Pored kamenih elemenata karakteristični su i drveni elementi, oni su se koristili za izradu prozora, vrata, krovne konstrukcije. Prozori su u tradicionalnoj arhitekturi bili manjih dimenzija, jedan od razloga je bila odbrana od mogućih provala, problem nabavka stakla, ali i zaštita od sunca. Na početku kuće su bile skromnih dimenzija, jednodimenzionalne sa ognjištem na sredini kao središtem života. Kasnije su se kuće razvile iz jednodimenzionalnih u višedimenzionalne, od prizemnih na jednoetažne. Prizemlje se često koristilo kao konoba, skladište, štala, dok se sprat koristio za spavanje. Oblik krova je zavisio od lokacije, u primorskim delovima bili su ravni krovovi, dok u planinski sa većim nagibom. Poseban element bio je solar, kao važan element povezivanja sadržaja u prizemlju sa spratom, takođe imao je ulogu i da zaštiti konobu od sunca. Važan element tradicionalne stambene arhitekture jeste privatno dvorište. Blaga klima omogućila je boravak dužeg dela godine na otvorenom, samim tim dvorišta su važno mesto okupljanja porodice. U dvorištu dominiraju kameni elementi sa vegetacijom koja pruža prirodni hlad.

3.3. Prednosti tradicionalne arhitekture

Prednosti tradicionalne arhitekture čine estetske vrednosti koji su prikazane kroz upotrebu lokalnog materijala kamena, koji je izuzetno izdržljiv i estetski privlačan i drveta koji pruža prirodnu lepotu i toplinu doma. Zatim prednost je u održivoj i energetski efikasnoj gradnji, koja se ogleda u korišćenju prirodnih materijala sa dobrim izolatorskim karakteristikama koji smanjuju potrebu za grejanje i hlađenjem. Upotreba lokalnog materijala

smanjuje troškove izgradnje, zbog transporta i uvoza materijala. Upotreba prirodnih materijala predstavljaju zdraviju gradnju u odnosu na veštačke materijale jer nema otpuštanja štetnih hemijskih jedinjenja u prostoru. Očuvanje identiteta ima važnu ulogu za pojedinca i zajednicu, kod pojedinca stvara osećaj pripadnosti, u ekonomskom pogledu značajan je za razvoj turizma, očuvanje estetskih vrednosti i autentičnosti.

3.4. Nedostaci tradicionalne arhitekture

Pored niza prednosti tradicionalna arhitektura ima i određene nedostatke. Upotreba samo prirodnih materijala kao glavne konstruktivne elemente ograničena je na određene raspone, kao i spratnosti, što u današnje vreme ima veliku ulogu prilikom gradnje. Tradicionalne kuće imaju manje i nepravilne prostorije koje nisu prilagođene modernom načinu života. Gradnja lokalnim materijalima iz neposredne okoline nije moguća na svakoj lokaciji, potrebno je dobro poznavanje lokalne klime i prirodna ograničenja lokaciji. Tradicionalne kuće mogu zahtevati unapređe stare infrastrukture što zahteva određene promene.

4. IDEJNO REŠENJE KUĆE MASLINE

Projektom je predviđeno projektovanje porodične kuće koja se ujedno bavi i proizvodnjom maslinovog ulja. Ideja projekta jeste povezivanje kuće sa prirodom, kao i tradicionalnom arhitekturom tog područja.

4.1. Lokacija

„Kuća masline“ nalazi se na severozapadnom delu ostrva Murter u Hrvatskoj, nedaleko od istoimenog grada Murter. Kuća se nalazi na brdu Gradina. Sa odabrane lokacije sa jedne strane se pruža pogled na grad Murter, dok sa druge strane na prostrano more i susedna ostrva u okolini.

U neposrednoj okolini lokacije kuće, ne postoji izgrađen prostor, nego sve čini kamen i vegetacija. Sa druge strane brda Gradina nalazi se arheološki ostaci antičkog grada Kolentum. Grad je imao tipičnu antičku arhitekturu: kamene kuće na sprat, bunare za vodu, terme i uske ulice popločane kamenim pločama, raskošne terase kuća. Napravljen je projekat za arheološko – rekreacijski park Kolentum, koji ima cilj za ponovno oživljavanje poljoprivredne proizvodnje na ovom lokalitetu, kao i mogućnost novih istraživanja. Održivi razvoj ovog lokaliteta trebao bi se temeljiti na zajedničkom arhetetumu odnosno rasadniku u kojem bi se uzgajale, istraživale i prodavale karakteristične biljne vrste mediteranskog podneblja. Uzgojem biljaka na Gradini dočarali bi se rimski vrtovi, a to bi se postiglo uz pomoć zelenila, kolirita i mirisa, a posetiocima i kupcima pružala

4.2 Koncept

Koncept projekta „Kuće masline“, na Murteru zasniva se na povezivanju kuće sa kontekstom, odnosno sa prirodom i tradicionalni elementima arhitekture. Ideja je zasnovana na arhitekturi koja poštuje duh mesta, uklapa se u prirodni ambijent i vraća mogućnost povezivanja čoveka i prirode, tako da se ne narušava postojeći ambijent. „Kuća

masline“ predstavlja spoj tradicionalne arhitekture sa elementima savremene arhitekture.

Forma kuće inspirisana je tradicionalnim kamenim kućicama, odnosno bunjama. Bunje su male jednodostorne građevine, kružnog oblika karakteristične za jadransko područje, građene su od kamena bez korišćenja vezivnog materijala. Ove kamene kućice služile su kao mesto za odmor, sklonište od sunca i kiše za ljude i životinje, ponekad i za skladištenje alata i poljoprivrednih proizvoda, pravljene su u maslinjacima, vinogradima, poljima.

Veza između novoprojektovane kuće i kontekst upostavljena je upotrebom tradicionalnih elementata gradnje. Jedan od glavnih principa tradicionalne gradnje jeste upotreba prirodnim elemenata, za Dalmaciju, kao i Murter kamen je materijal koji je lako dostupan, samim tim je odbran kao glavni građevinski materijal za kuću, pored toga drvo kao prirodni materijal korišćen je u enterijeru.

Dvorište za tradicionalnu porodicu ima važnu ulogu u domaćinstvu, predstavlja mesto svakodnevnog okupljanja i socijalizacije porodice, tu su se obavljale i ostale svakodnevne aktivnosti, poput kuvanja, ručavanja. Dvorište je bilo okruženo kamenim zidovima koji su omogućavali zaštitu od spoljašnjih uticaja poput vetra, a ujedno su i stvarali osećaj privatnosti. Pored toga u dvorištu se sadilo drveće poput masline, smokve, vinova loza i ostalo, što je omogućavalo prirodan hlad leti, a i estetski su ispunjavali prostor. Prema principima tradicionalnog dvorišta, projektovano je dvorište za „Kući masline“ koje ujedno i predstavlja centralni deo kuće.

Spoj tradicionalne i savremene arhitekture predstavlja postupak kojim se kombinuju elementi koji su značajni za lokalnu zajednicu sa modernim elementima, materijalima i tehnologijom. Ovakav spoj omogućava da se zadrži kulturna vrednost prostora, a istovremeno zadovolje potrebe savremenog načina života.

Slika 1. Prikaz dvorišta

4.3 Funkcionalna organizacija

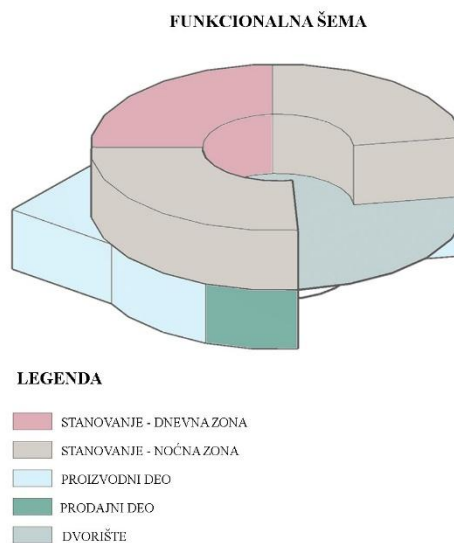
Kuća je projektovana prema potrebama porodice koja se bavi proizvodnjom i prodajom maslinovog ulja. Objekat se sastoji od dva dela: proizvodnog dela sa prodavnicom i dela za stanovanje. Obzirom da je objekat na dve etaže,

ova dva dela su razdvojena etažno. U prizemlju je smešten proizvodni deo, dok je sprat namenjen za stanovanje. Etažno raspoređene programske celine prilagođene su lokaciji.

Prizemlje se sastoji od proizvodnog i prodajnog prostora. Prema karakteristikama terena, a i nameni, deo prizemlja je ukopan. Proizvodni deo je ukopan, obzirom da je neophodno obezbediti dopremanje maslina u proizvodni deo, imajući u vidu da teren nije prilagođen kolskom saobraćaju, namenjen je pristupni put ispod zemlje kako se ne bi narušavala pešačka staza. Proizvodni deo povezan je sa prodajnim prostorom i skladištem, takođe postoji centralni deo koji omogućuje poseticima da vide proces proizvodnje maslinovog ulja. Prodajni prostor ima otvoreni stakleni portal i okrenut je ka pešačkoj stazi kako bi bio lako dostupan kupcima.

Sprat je namenjen za stanovanje, čini ga kružna osnova sa centralnim delom. Centralni deo predstavlja dvorište koje je napravljeno prema uzoru na tradicionalno dalmatinsko dvorište sa centralno postavljenom maslinom. Objekat je na spratu prstenastog oblika, raspored prostorija prilagođen je nameni, centralni deo čini otvoreni plan u kome je smeštena kuhinja, trpezarija i dnevni boravak, karakteristika prostora je da prilikom obavljanje svakodnevnih funkcija uvek se pruža vizura na prirodu, sa jedne strane na more, dok sa druge strane je pogled na kamen, što omogućava korisnicima lakše povezivanje sa prirodom. Centralni deo je projektovan kao dnevna zona. Pored centralne zone postoje i zone za spavanje, koji su raspoređene u dva dela, oba dela su povezane sa centralnim delom. Jedan deo čini master soba, dok drugi deo je predviđen kao dečija soba i soba za goste.

Za razliku od tradicionalne kuće, u kojoj su otvori bili malih dimenzija, na spratu projektovani su široki prozori, što omogućavaju prirodnu osvetljenost tokom čitavog dana, razvoj tehnologija omogućilo je postavljanje stakla bolji karakteristika koji štede energiju. Otvori na spratu su raspoređeni tako da zadrže privatnost korisnika.

Slika 2. Funkcionalna šema

4.4 Materijalizacija

Kamen je glavni materijal koji je lako dostupan u Dalmaciji, samim tim je veći deo kuća izgrađen od kamena, koristi se kao glavni građevinski materijal, njegova upotreba dominira u eksterijeru. Predviđeno je da se gradi od krečnjačkog kamena koji je karakterističan za Murter, a dobro podnosi lokalne klimatske uslove. Pored kamena u eksterijeru zastupljene su i staklene površine, kao i drvena stolarija

Slika 3. Prikaz eksterijera kuće

U enterijeru takođe je korišćena kombinacija kamena i drveta. Podovi i zidovi su u većem delu od kamena, dok je nameštaj od drveta kako bi se postigla topla atmosfera u enterijeru.

Slika 4. Ambijentalni prikaz

5. ZAKLJUČAK

Svrha ovog istraživanja jeste prikaz mogućnosti uspešne sinteze tradicionalne i savremene arhitekture na primeru kuće na ostrvu Murter. Kroz analize tradicionalnih građevinskih tehnika i materijala kroz istoriju, kao i primenu savremenih tehnologija razvijeno je idejno rešenje koje zadovoljava savremen način života i energetska efikasnost, a istovremeno čuva i promovira kulturno nasleđe na jednom prostoru.

Tradicionalna arhitektura Murtera, koja se karakteriše korišćenjem lokalnog materijala, koji je lako dostupan u ovom području, jednostavna i funkcionalna prostorna organizacija, čini osnovne, ali značajne smernice za novoprojektovano rešenje. Integracijom ovih elemenata u novi objekat, pruža se mogućnost povezivanja prostora sa okolinom, stvaranje osećaj pripadnosti i povezanosti sa istorijom, tradicijom određenog područja.

Ovaj rad ističe vrednost očuvanja i adaptacije tradicionalne arhitekture u kontekstu savremenog vremena, kao i vrednost povezivanja prostora sa prirodom i okolinom. Prikazan koncept Kuće masline na Murteru dokazuje da je moguće stvoriti projekat kuće koja istovremeno predstavlja modernu arhitekturu koja je povezana sa lokalnom tradicijom. Rešenje kuće na Murteru može poslužiti kao model za buduće projekte u ruralnim i turističkim sredinama, pokazujući primer kako arhitektura može da doprinese odzivom razvoju i očuvanju kulturnog identiteta.

6. LITERATURA

- [1] Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo Zdravko Živković, 2013.
- [2] Kako narod gradi, Aleksandar Freudenreich, 1972.
- [3] Tradicijska kamena kuća dalmatinskog zaleđa priručnik za obnovu i turističku valorizaciju, Zdravko Živković, dipl.inž.arh , 2015.
- [4] PROSTOR IZA. Kako modernizacija mijenja hrvatsko selo, Maja Štambuk, Ivan Rogić, Anka Mišetić, 2002.

Kratka biografija:

Marina Ikač rođena je u Ohridu 2000. god. Osnove studije arhitekture na Fakultetu tehničkih nauka je upisala 2019. godine, a završila 2023, iste godine upisuje i master na modulu Arhitektonsko projektovanje kontakt: ikacmarina20@gmail.com